

מגיד מראשית

בית מדרשו של המגיד

סיכום ותמצות דברי תורתו של המגיד

מגיד מראשית

תורתו של המגיד זיע"א לפרשת השבוע

השפעתו של הצדיק על בני דורו

במאמר זה מבאר רבינו את השפעתו של הצדיק ובני דורו זה על זה, המיוסדת על כך שהצדיק כלול מכל בני דורו, וגם מקשר את כולם לבורא יתברך. ובו נתבאר אופן פעולת נח ואברהם אבינו שהיו בבחינת צדיק המכונה 'יסוד', והשפעתם על בני דורם.

הנה עניינה של מידת היסוד, המידה השישית משבעת המידות, היא שיש לה כוח מיוחד שהיא עולה עד השורש של כל המידות ומקשרת את כולם, וממשיכה משם השפעה חדשה לחיותם ולחדשם, כלומר שהמחזיק בה זוכה להתקשר אל שורש המידות שהיא הדעת שמשם נמשכים כל המידות אשר בכל הנפשות והעולמות, ועל ידי זה לקשר את כל המידות ואת כל הברואים, ולכן כינוי 'צדיק' הוא למי שמידה זאת שורה עליו, וממילא כשמתקשר בכל כוחות הנפש אשר בו להקב"ה, מקשר הוא עמו את כל בני דורו.

וכאשר אכן בני דורו של הצדיק מתקשרים עימו ואינם מתנגדים אליו, הוא עולה ומעלה את החיות של העולם עד מקום שהוא למעלה מהעולם, המקור שהוא אין סופי - דביקותם בעצם מציאות השי"ת שלמעלה מכל השגת אנוש, ומשם מקבלים שפע בלי גבול, וכשיורד הצדיק מדביקותו הזאת וחוזר לחשוב ולהתחבר אל מציאות העולם הזה והנבראים, ממשיך שפע חדש של אלקות לכל העולם.

וכבר נזכר לעיל, שאף על פי שהצדיק משפיע על כל בני דורו, זהו רק אם בני אדם מוכנים לקבל את השפעתו, אך אם אינם משתוקקים כלל לקבל את השפעתו, וגרוע יותר אם מתגברים ברשעותם, אזי בוודאי לא רק שלא יוכל הצדיק להשפיע עליהם שום יראה ודביקות, אלא גם מפאת התקשרותם עימו בדור ובזמן אחד יתכן שאף ימנעוהו מלהגיע למדרגתו הראויה.

נמצא כי יש חילוק בדבר זה באופן זה, שכאשר הדור רחוק מהשכל של קרבת ה' לא מפאת רעתו אלא מפאת חוסר ידיעתו, אז הצדיק שדעתו חזקה מקשר את כל בני דורו להקב"ה, אבל כאשר הדור רע בעצם, שכל תשוקתו לרע וכדור המבול שעליהם נאמר (בראשית ו) 'יצר מחשבות לבו רק רע כל היום', אזי יש להם גם כן השפעה על הצדיק, שאינו יכול להתרומם ולהתדבק בקודשא בריך היא כפי תשוקתו.

ענין סמיכת הפרשה (בראשית ו-ט) 'ונח מצא חן בעיני ה', 'אלה תולדת נח, נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח'. ויש לדקדק הלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבה כח ט) על פסוק (שם פסוק ז) 'כי נחמתי כי עשיתם' ונח מצא חן בעיני ה', מלמד שאף נח לא היה כדאי להנצל אלא שמצא חן. ואם כן, לפי זה האיר קורא אותו הכתוב אחר כך צדיק תמים, אם כן היה כדאי כיון שהיה שלם בצדקותו אם כן בוודאי לא חטא עמהם כלל. ואפלו למאן דאמר בדרותיו היה צדיק שרק לפי דורו היה צדיק, והם היש דורשין לגנאי (פירוש רש"י בראשית ו ט) מפל מקום הכתוב מעיד עליו שהיה צדיק תמים ואם כן על כל פנים בוודאי לא היה ראוי לשום עונש, ואיך אפשר לומר שלא היה ראוי להנצל.

ועוד, מהו ענין מציאות חן. מהו מהות מציאות חן, מהו הזכות שבשלה זכה אל החן, ובמה בא לידי ביטוי החן זה. ועוד, למה אצל מציאות חן נאמר שם הויה שהוא רחמים, ואחר כך אמר את האלקים התהלך נח שהוא מידת הדין. ועוד, מהו ענין ההפסק באמרו אלה תולדת נח בשביל דרשת רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבה לו ו) 'שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים שלהם מה שייכות פסוק זה לכאן, לפי מה שדרשו חז"ל משמעות דרשה זאת אם כן קשה דרשה זאת לכאן דווקא, בספרו צדקת נח בדורו.

ואפשר לומר על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבה לב ד) על פסוק (בראשית ז א) 'ויאמר ה' אל נח בא אל התבה וגו' כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה, מפאן שאומרים מקצת שבחו בפניו וכלו שלא בפניו. אבל מכל מקום קשה למה שנה הכתוב ולא קראו תמים, כי הלא באמת היה תמים כמו שמצינו שהעידה עליו התורה שהיה שלם בצדקותו, גם אמרו יש דורשין לשבח, בדרותיו היה צדיק ואלו היה בדורו של צדיקים וכו', ויש דורשין לגנאי, לפי דורו היה צדיק.

ויכדי להבין זה, נקדים מה שאמרו בזהר (בראשית כה) על פסוק (קהלת א ד) 'דור הלך ודור בא', אין לה דור שאין בו צדיק כמשה רבינו עליו השלום. רוצה לומר שמשה היה כלול מפל הדור שהוא ששים רבוא, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא בשלח מסכתא דשירתא פרק ט) אשה אחת ילדה במצרים ששים רבוא בכרס אחד והכוונה למשה רבינו שהיה שקול כנגד כל ישראל, ולכן נאמר 'דור הלך ודור בא' בלשון יחיד, ולא נאמר דור הולכים כפי שהיה ראוי לומר אם פסוק זה היה נסוב על כל אנשי הדור וכו', כי זה קאי על הצדיק שבדור, שכל הדור כלול בו, כי בכל דור ודור יש צדיקים שהם בחינת משה שכולל את כל נשמות ישראל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא לח:) עד שלא שקעה שמשו של גילי זרחה שמשו של שמואל הרמתי וכו' וזהו מכיון שכל צדיק הוא נשמה כוללת שבתוכה כלולים כל דורו, וכל דור הבא יורד לעולם לפני שנסתלקה נשמתו של הצדיק מהדור הקודם לו שבו כלולים כל אנשי דור הקודם.

והוא כמו שכתוב (משלי י כה) 'צדיק יסוד עולם'. וידוע שמידת היסוד יש בו כח לעלות למעלה עד לשורש הספירות שהוא החכמה, ולהוריד ולהמשיך השפע מעילא לתתא מלמעלה למטה, כלומר אל תוך המלכות שהיא למטה - היא חיות כל הנבראים שבעולם העשייה, מפני שהוא כולל הכל פי' ידוע (תיקוני זוהר תיקון מז פד) מכיון שהיסוד כולל את כל הספירות, וכן הוא הצדיק התחתון, שהוא כמו צנור המשפיע לכל הדור שהשפע נמשך על ידו ממש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יז:) כל העולם לא נזון אלא בשביל חנינא בני ומפרש תיבת 'בשביל' כמו בתוך השביל, רוצה לומר שרבי חנינא השפיע את השפע לעולם על ידי התקשרותו להקב"ה, ועל ידו בא השפע לכלם, כמו דרך השביל העובר ממקום למקום, שהוא מעביר הכל דרך שם ועל ידי ההולך בשביל המחבר בין שני עברי השביל עובר

השפע מצד אחד של השביל לצידו השני, כן רבי חנינא בעצמו היה כמו השביל בענין ההשפעה שעל ידי דביקותו בהשם יתברך ירד ונמשך השפע אל כל בני דורו.

וּכְמוֹ כֵּן הוּא כְּמוֹ סֵלֶם, כמו שְׁנֵאמַר (בראשית כח יב) ביעקב 'והנה סולם ארצה, ומלאכי אלוקים עלים וירדים בו', והכוונה היא שבני דורו עולים ומתעלים למקורם ושרשם על ידי הצדיק, כי כמו שיש לו כח להוריד השפע ולהשפיע כן יוכל להעלות את כל דורו למעלה.

וּכְבָּר אֲמַרְנִי (באור תורה סימן תפז) על מה שְׁאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה (חגיגה טו.) זְכָה נוֹטֵל חֵלְקוֹ וְחֵלְקֵי חֵבְרוֹ בְּגוֹן עֵדוֹן לֹא זְכָה וְכוּ', וְלָמָּה הַמְדָה כֵּן. וְנִתְבָּאֵר הַטַּעַם בְּדְרוֹשִׁים הַקּוֹדְמִים, וְיֻבְּן עַל פִּי הַנּוֹכַח, כִּי כָּל הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהֲרִשְׁעִים מֵהֲרַהְרִים בְּתְּשׁוּבָה הַמַּחֲשָׁבוֹת שְׁנוּפְלִים לְרִשְׁעִים לְשׁוֹב בְּתְּשׁוּבָה, בְּכָל יוֹם, הַכֹּל בָּא לָהֶם עַל יְדֵי הַצְּדִיק שֶׁמַּהֲרָה בְּתְּשׁוּבָה תְּמִיד, כְּמָה שֶׁאֲמַרְנוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה (זוהר נשא קכז.) בְּכָל יוֹם בֵּת קוֹל מְכַרְזֵת שׁוֹבוֹ בְּנִים שׁוֹבְבִים. אֵף מִי הוּא הַשּׁוֹמֵעַ זֶה, לָכֵן נִבִּין מִתְחַלֵּה מֵהוּ עֵנִין הַבֵּת קוֹל. כִּי הֵנָּה יְדוּעַ כְּשֶׁאֲדָם מוֹצִיא קוֹל נִשְׁמַע כְּנִגְדוֹ קוֹל כְּמוֹתוֹ הוּא קוֹל הַבְּרָה הַנִּשְׁמַע בְּאוֹפֵן שְׁקוּלוֹ לֹא נֶאֱבַד בְּרוֹת, אֲלֵא הוּא מְקוּם הַמוֹכֵן לְקַבֵּל קוֹלוֹ וְלִהְיוֹת אֵת הַהֲבָרָה, וְזֶהוּ פְּרוֹשׁ בֵּת קוֹל. וְאִם כֵּן, כְּאֲשֶׁר יֵשׁ בֵּת קוֹל הֵן הַמַּחֲשָׁבוֹת הַנּוֹפְלוֹת בְּמַחֲשָׁבוֹת הַרְשָׁעִים שְׁנוּפְלִים בְּתֵּן קוֹל, מְכַרְחֵת הוּא שֵׁשׁ קוֹל הָעֵצִים שֶׁמִּמֶּנּוּ נּוֹפְלוֹת מַחֲשָׁבוֹת אֵלוֹ, שֶׁהוּא כְּבִיכּוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ מְכַרְיֵז (ירמיה ג יד) שׁוֹבוֹ בְּנִים שׁוֹבְבִים וְכוּ'.

וְיְדוּעַ מַה שֶׁאֲמַרְנוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה (חגיגה יד.) **כָּל דְּבוּר וְדְבוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִבְרָא מִמֶּנּוּ מִלֵּאָה, וְהַמְּלֹאכִים הַנּוֹבְרָאִים עַל יְדֵי הַדְּבוּרִים בְּאֲמֻצְעוֹת הַצְּדִיק** שההבל שלו מחובר להבל שלמעלה, והדיבור שלו מחובר לדיבור העליון, ונמצא שכאילו הקדוש ברוך הוא הוא המדבר את הדיבורים היוצאים מפיו, ואם כן בדיבורו הוא מוציא מהכח אל הפועל את דיבור השׁוֹבוֹ בְּנִים שׁוֹבְבִים, הֵמָּה הַמְּעוֹרְרִים אֵת כָּל הַדּוֹר לְהַתְּעוֹרְרוֹת הַתְּשׁוּבָה שֶׁהַמְּלֹאכִים הֵם הַשְּׁכֵלִים וּמֵהֶם נִמְשָׁכִים, וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (בראשית כח יב) 'וְהֵנָּה מִלֵּאכֵי אֱלֹקִים עֲלִים וְיִרְדִּים בו', כְּלוֹמֵר בּוֹ מִמֶּשׁ בְּצִדִּיק, כְּלוֹמֵר שְׁנִמְשָׁכִים אֵל כָּל הַדּוֹר, בְּאֲמֻצְעוֹת הַצְּדִיק כְּלוֹמֵר עַל יְדֵי שֶׁהַצְּדִיק מִמְשִׁיךְ עַל עֵצְמוֹ הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְעַל יְדֵי כֵּן שֶׁהַצְּדִיק עֵצְמוֹ חוֹשֵׁב וּמַעֲיִין בְּתְּשׁוּבָה הַצְּדִיק מְעוֹרֵר אֵת דּוֹרוֹ מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּלוֹלִים

בו על ידי שהם מקושרים אליו ומהרהרים בתשובה מכח המחשבות שנופלות בהם מכוחו, ויוכל הצדיק להעלותם על ידי המחשבות שממשיך אליהם, כמו בדור של אברהם אבינו עליו השלום שגיייר עם רב, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה, עם כל זה היה יכול להעלותם ולהחזירם למוטב, כמו שפיתוב (שם יב ה) 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹ'.

אֲבָל דּוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ הָיוּ רִשְׁעִים בְּיֹתֵר, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שם ו ה) 'רַק רַע כָּל הַיּוֹם' ולא שמעו לקול המחשבות שהעלה בהם נח לעלות ולחזור בהם, לכן לא היה בו כח להעלותם. ומה גם שגם נח בעצמו לא היה יכול להתחזק ולעלות למדרגות יותר עליונים להתעלות יותר בדביקות השם יתברך ולהשיג יותר בגדלות ה' מחמתם. וזהו דמיון אדם המושך בחבל משא כבדה ממטה למעלה, וכשהמשא כבדה ממנו ביותר אז האדם עצמו נרתע לאחוריו, וכמעט שאינו נופל, וצריך האדם הזה להתחזק בכל כוחו שלא ליפול. כן היה נח עם דורו, שהיה מקושר עם בני דורו וניסה להעלותם, אבל מכיון שהיו מקושרים ברע כמעט שמשכו אותו אחריהם, ולא היה יכול מעצמו להתחזק בצדקתו, לכך היה צריך סעד לתמכו משמים, שיוכל להתחזק בדביקות מחשבתו בה', למרות הרשעים שבדורו שמכוחם היו באויר מחשבות רעות. ונאמר בו 'אֵת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ', שֶׁהָיָה צָרִיף עֲזָר וְסֵעַד גָּדוֹל מִחֲמַתָּם כְּנֹזֵכַר, וְהָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל בְּעֵצְמוֹ אוֹחֲזוֹ וּמְחַזְקוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁבִּדְרוֹךְ הַטֶּבַע לֹא הִיָּה כָּלִל מְצִיאוֹת לִנְחַ הַתְּחַזֵּק, כִּי מַחֲשָׁבוֹתֵיהֶם וְדִיעוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי דּוֹרוֹ מִנְעוּ אֵת דְּבִיקוּתוֹ, מְכַל מְקוּם הַקֶּב"ה בְּעֵצְמוֹ עוֹרֵר עֲלָיו שֶׁפַע דְּבִיקוּת שִׁיּוּכֵל לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיֹתֵר, אֲבָל אֲבָרָהִם הָיָה כּוֹחַ יָפָה הִיָּה כּוֹחוֹ הַרוּחָנִי חֹזֵק הַתְּחַזֵּק בְּדִבְקוּת ה', שֶׁלֹּא נִתְקַלְקַל כּוֹחוֹ עַל יְדֵי דּוֹרוֹ, וְגַם דּוֹרוֹ לֹא הָיוּ רָעִים כָּל כֵּף וְלֹכֵן מַחֲשָׁבוֹתָיו לֹא נִתְקַלְקְלוּ עַל יְדֵי בְּנֵי דּוֹרוֹ, מִמִּילָא לְכַף לֹא הָיָה צָרִיף סִיּוּעַ, וְכָל הַעֲלִיּוֹת שֶׁעָלָה וְהִתְדַבְּקוֹתוֹ וְהִתְקַרְבוּתוֹ הַכֹּל הָיָה מִעֵצְמוֹ.

וְאִם כֵּן, לְפִי זֶה מֵאֵן דְּאֲמַר לְשִׁבַח וּמֵאֵן דְּאֲמַר לְגַנְאֵי לא פליגי, ובאמת שניהם עולים בקנה אחד, כי פרושו כי באמת נח היה צדיק תמים. ומאן דאמר לשבח הוא כפשוטו, מכל שכן אם היה בדור צדיקים, שאז לא היו הרשעים מונעים ממנו מלהתדבק יותר בכל כוחו בהקב"ה, ומאן דאמר לגנאי הכוונה שבאמת מצד עצמו לא היה יכול להיות דבוק בהקב"ה כאברהם, אבל טעם הדבר אינו באשמתו אלא

לפי דורו, פרוש לפי דורו שהיו רעים ביותר עשה נח כל יכלת צדקתו בתמימות, אבל אם היה בדורו של אברהם אבינו עליו השלום לא היה צדקתו של עכשיו נחשב לכלום דרגת דביקותו שאליה הגיע בכוחות עצמו לא היתה נחשבת כלל לעומת דרגת דביקותו של אברהם אבינו שהגיע אליה בכוחות עצמו, אבל באמת אם היה בדור כשר יכול היה לפעול הרהורי תשובה בלב כל בני הדור, ולעלות עד שורשו להיות צדיק תמים כמו אברהם, כי המניעה לא היתה מחמתו כי אם בעבור דורו, ומצד כוחו ויגיעתו בדביקות ה' לא היה פחות מאברהם, והיה יכלת בידו לעלות ולהתהלך לפניו כמו אברהם בלי סיוע.

וּנְמַצָּא הַיּוֹצֵא מִזֶּה, שְׁבָאֲמַת נֹחַ הָיָה צְדִיק תְּמִים מְדַתוֹ מדתו היתה צדיק תמים שעבד את ה' בכל כוחו, אף מפני מניעת הדור הצרף לסיוע מהקב"ה להיות תמים שאכן יוכל להיות שלם בצדקתו, שלא ירתע לאחוריו מחלק זה של 'תמימות' שהיא שלימות המידות, כנזכר. **וְאִם כֵּן, מְדַתוֹ שֶׁהָיָה תְּמִים לֹא נִתְיַחֶסֶה אֵלָיו לְשִׁבַח** לא נאמרה לשבח את מעשיו אלא ללמד בא, את גודל הסייעתא דשמיא שזכה לו כיון שעשה כל מה שהיה יכול לעשות, כי הלא הוא בעצמו לא היה יכול להתחזק לולא סיוע העליון, רק שבחו המתחייב אליו הוא מדת צדיק כוח התקשרותו להקב"ה במידת הצדיק שהוא התקשרות בכל כוחות הנפש, שֶׁהָיָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת מִעֵצְמוֹ.

וְזֶהוּ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּצִחוֹת לְשׁוֹנֵם מְקַצֵּת שְׁבָחוֹ בְּפִנְיֹו, כְּלוֹמֵר מְקַצֵּת שְׁבָחוֹ דִּי יִקְאָ כְּמַדוּיִיק מְלִשׁוֹן 'מְקַצֵּת 'שְׁבָחוֹ' שֶׁל אָדָם, ולא אמר "מקצת 'שבח' של אדם", רוּצָה לּוֹמַר קַצֵּת שְׁבָחוֹ הַמְּתִיחֵס אֵלָיו וְזֶהוּ 'בְּפִנְיֹו', הֵינּוּ הַשְּׁבַח הַרְאוּי לְשִׁבְחוֹ מַחֲמַת עֵצְמוֹ וּפְנִימִיוֹתוֹ, הָיָה רַק מְדַת צְדִיק, שֶׁהָיָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹתוֹ מִעֵצְמוֹ, וְזֶהוּ כָּל שְׁבָחוֹ בְּאֲמַת. כִּי לֹא הָיָה לוֹ לְשִׁבְחוֹ יוֹתֵר בְּמִדַּת תְּמִים, כִּי זֶהוּ לֹא שְׁבָחוֹ שֶׁבַח שְׁלוֹ, רַק מַחֲמַת סִיּוּעַ כְּנֹזֵכַר כִּי הִיָּה אֲפֻשֵׁר לְשִׁבְחוֹ בְּכַךְ שֶׁבְּמִצִּיאוֹת הִיָּה צְדִיק תְּמִים, אֲמַנֵּם אֵינִן זֶה שְׁבַח שְׁלוֹ כִּיֹּן שֶׁתְּמִימוֹתוֹ הֵינּוּ שְׁלִימוֹת צְדָקָתוֹ הִיָּתָה בְּסִיּוּעַ עֲלִיוֹן. וְלָכֵן נֶאֱמַר כָּאֵן 'כִּי אֲתָךְ רִאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה', רוּצָה לּוֹמַר בְּזוֹ הַמְּדָה שֶׁהוֹלֵךְ הַצְּדִיק לְפָנָיו כְּמוֹ אֲבָרָהִם בְּלֹא סִיּוּעַ, אֲתָה אֵינְךָ כִּי אִם צְדִיק לְבַד כִּי עֵצֶם הַתְּקַשְׁרוֹתוֹ לַה' הִיָּה אֲכֵן מִעֵצְמוֹ וּמֵהַתְּעוֹרְרוֹתוֹ וְלֹא מַחֲמַת סִיּוּעַ, וְזֶהוּ שֶׁאֲתָה תְּמִים כְּפּוֹעֵל לְעִבּוֹד אֵת ה' כְּרִאוּי תְּמִיד הוּא מַחֲמַת סִיּוּעַ שְׁלִי, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּרֹאשׁ הַפָּרָשָׁה אֵת הָאֱלֹקִים וְכוּ'.

